

CCB

TIN

het zilver voor de armen

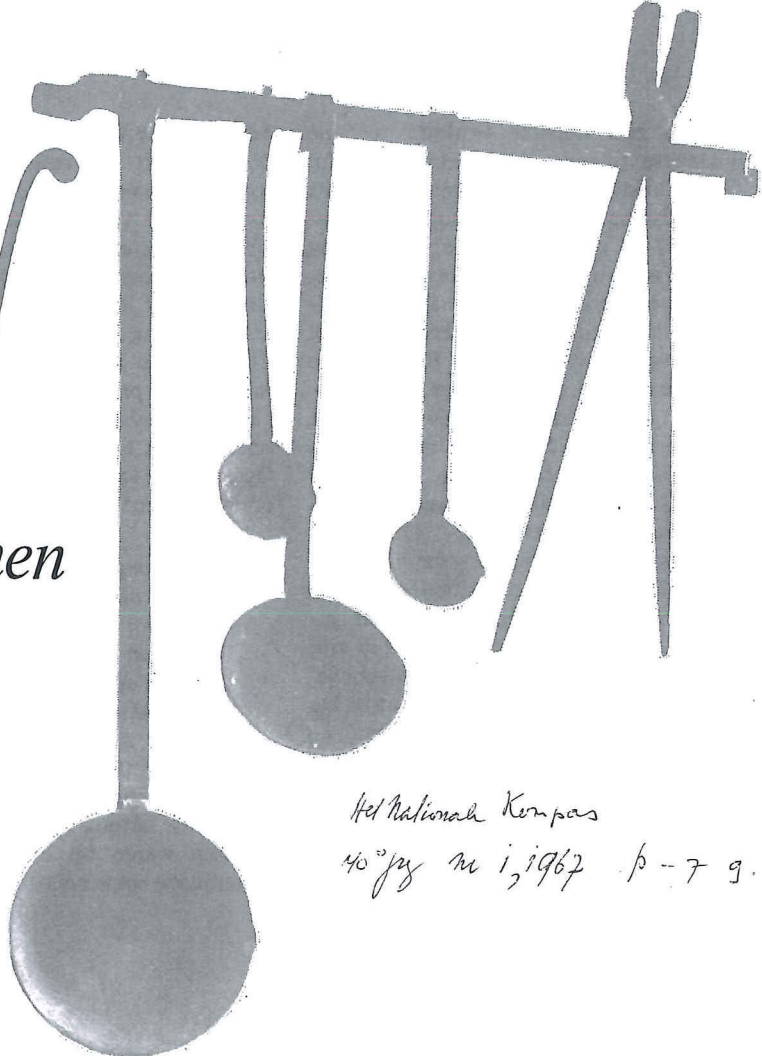
Vanaf de dag waarop de tingieters in het grandioos gerestaureerde, historische Zakkendragershuisje, de trots van Rotterdams Delfshaven, hun oude ambacht weer ter hand namen, zijn de orderportefeuilles meer dan goed gevuld geweest, want tin is nog altijd 'in'. Het 'zilver van de armen', wat het tin in de zeventiende eeuw was, fascineert de mens van de twintigste eeuw in zo'n mate, dat het bij hem een heimwee oproept naar het verleden.

Het dient hem tot verfraaiing van zijn huis. Hij zet het – kan, schaal of beker – op een tafel en hij kan er uren genietend naar kijken. Er zijn er ook die het zijn functie hebben teruggegeven en het tot dagelijks gebruiksartikel hebben verheven. Het komt zelfs voor dat men, uitgenodigd voor een maaltijd, spijzen krijgt opgediend in tinnen schalen en eet van tinnen borden. Wijn, zo zegt de kenner, is het verrukkelijkst als hij wordt gedronken uit tinnen kroesen.

Tinvormen als bruidsschat

Het echte tin kan nu weer volgens het eeuwenoude procédé in Nederland gemaakt worden. Dit is mogelijk dank zij de grote en prachtige verzameling tinvormen die het Historisch Museum enkele jaren geleden, met steun van de gemeente Rotterdam, heeft kunnen aankopen. De kern van de collectie, een vierhonderd merendeels bronzen gietvormen, bestaat uit de privé-verzameling van Jan Druy, de laatste van de grote Rotterdamse tingieters, die er lust in had oude vormen op te kopen van zijn voorgangers en collega's.

Het spannende moment waarop de vorm met het vloeibare tin gevuld wordt.

*Het Nationaal Kompas
40° jrg m 1, 1967 p. 79.*

Toen zijn dochter trouwde met de Haagse tingietier Jan Meeuws gaf hij zijn kostbaar bezit, vermoedelijk als bruidsschat, mee. In de loop van decennia is de oorspronkelijke verzameling van Jan Druy uitgebreid tot een waardevolle collectie vormen, waarvan er talrijke zijn gedateerd en gesigneerd met de initialen van bekende Rotterdamse tingietiers als Leendert Jansz. Pot (1632-1655), Pieter van Hof (1666-1678), Dirk Lokermans (1729-1759), Jan Timmers (1750-1758), Andreas van Duyveland (1760-1792) en niet te vergeten de drie generaties Messchaert - Dirk, Jan Dirksz. en Dirk Jansz. - die van 1635 tot 1750 het ambacht uitoefenden. In de Middeleeuwen was tin het gebruiksgoed der rijken. Het was in zijn eerste vorm niet meer dan een schijfje, waarvan de groten uit die tijd aten. De schenkkannen zijn van later datum.

Plateel contra tin

En nu met grote sprongen door de geschiedenis van het tin gaande: In de zestiende eeuw begint de zegetocht van

het tin. In de kerk. En vandaag de dag nog ontdekt de naarstige speurder, soms op rommelige zolders, tinnen voorwerpen, die van religieuze oorsprong zijn: kelken, avondmaalsbekers, schalen. In het eerste kwart van de zeventiende eeuw neemt het tingieten een grote omvang aan.

Concurrentie kon natuurlijk niet uitblijven. De plateelbakkers en de tingietiers hebben heerlijk op elkander gescholden en elkaars werk afgekraakt. Op een bord van Delfts aardewerk staat onomwonden:

*Tinne borde zijn niet goet
Om dat men se schuure moet
Maar een bord van porcelein
Word van 't wassen wit en rein
Daarom set vrij op den dis
Een bord dat wel geschilderd is*

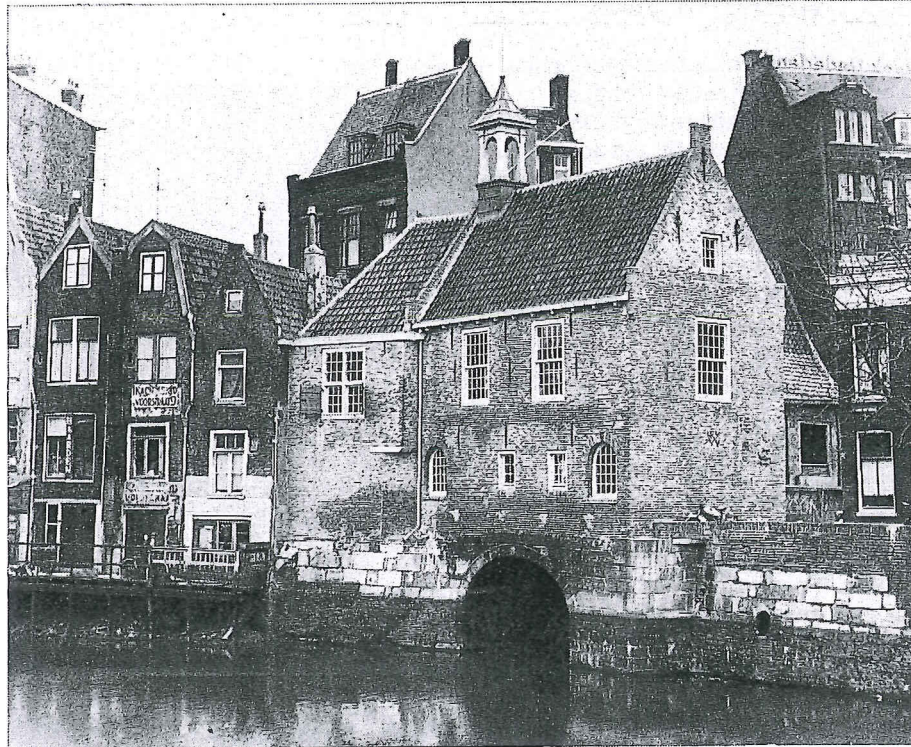
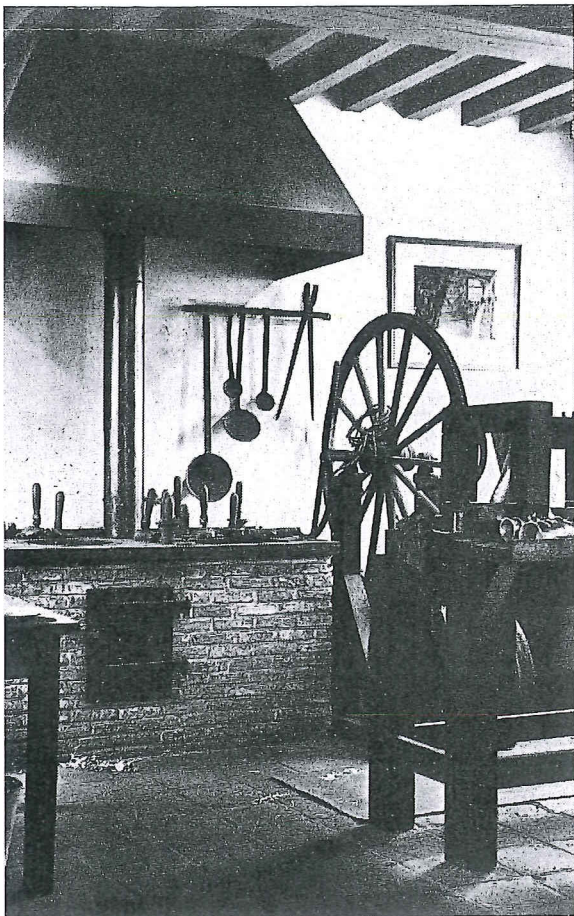
In Rotterdam heeft de tingietierij een hoge vlucht genomen. In de zestiende eeuw telde het acht tingietiers, die aangesloten waren bij hun gilde, in de zeventiende eeuw bedroeg dit aantal 49,

maar in de achttiende eeuw is het teruggelopen tot 39 - de concurrentie van de plateelbakkers was niet langer het hoofd te bieden. Maar de leverantie aan de schepen, en bij voorkeur van bestek en kommaliewant bleef lang aan de tingietiers behouden, tot groot verdriet van de plateelbakkers.

Reputatie van Londens tin

Het eerste tin werd geïmporteerd uit Engeland. Zoals men nu spreekt van Brussels kant, sprak men toen van Londens tin. De tingietiers, veelal grote kunstenaars, wisten er fraaie vormen aan te geven. Soms zetten zij in hun schepping hun naam en een jaartal met daarnaast een kwaliteitsmerk. Een engeltje gaf waarborg dat de beste legering was gebruikt, een roos, dat er meer lood bij het tin was gevoegd.

Tin - het zilver van de armen. Het heeft die naam gekregen omdat het, na het schuren met fijn, zeer fijn zand, zo prachtig ging blinken. Wat zal zo'n zeventiende eeuwse huiskamer, bezien met twintigste eeuwse ogen, een heer-

Het open vuur en de oude werktuigen onder de zoldering van houten balken, roept de sfeer op van tijden waarin het edele ambacht van het tingieten thuis hoorden.

Midden in het oude stadsdeel delfshaven toont het zakkendragers-huisje welk een hartverwarmend effect door verantwoorde restauratie kan worden verkregen.

Het schrappen van het tinnenbord, een belangrijke nabewerking om het produkt zijn finishing touch te geven.

Langs de wand staan de werktuigen waaronder de unieke tinvormen die de produkten van de delfshavense tingerijters hun ongeëvenaarde attractie geven,

TIN, ZILVER VOOR DE ARMEN

lijkheid zijn geweest! Maar latere generaties hebben het tin verfoeid. Het gaf de huisvrouw te veel werk. 'Een bord dat wel geschilderd is word van 't wassen wit en rein' – de slagzin 'tijd is geld' begon zijn intrede al te doen. Er is geen schatting te maken van het verlies aan tinnen kunstvoorwerpen, die misschien wel nonchalant zijn weggegooid omdat het gemak de mens ging dienen. Daarnaast moet natuurlijk worden erkend, dat ook nieuwe tijden hun invloed op het verdwijnen van het tin, vooral als gebruiksartikel hebben uitgeoefend. Elke tijd heeft zijn eigen stijl.

Alle 'tin' is geen tin

Nu is tin weer 'in'. Zijn schoonheid is opnieuw ontdekt. Er is de bereidheid die schoonheid ook te betalen. Tin wordt veel gekocht. Doch de koper dient te bedenken, dat er heden ten dage een manier van tinverwerking is, die vroeger niet bestond en door de kenner wordt afgewezen, het zogenaamde geforceerde tin, waarbij het tot platen gewalste tin rond een model wordt

'geforceerd'. Dit tin is, zegt de kenner, dood materiaal.

Tegenwoordig werkt men niet met dood materiaal. De voorwerpen, die worden afgeleverd, zijn vervaardigd volgens de oude beproefde methode. Men ziet ze als het ware onder de handen groeien. Want dat is het charmante van de tingerij in het zakkendragershuisje – men kan het gietproces in zijn geheel volgen en wordt daarbij nog deskundig voorgelicht ook. Men hoort dat de tingerij produkten aflevert die 92 procent tin bevatten, zes procent lood en voorts nog kleine percentages koper en antimoon. Maar 92 procent tin, het hoofdbestanddeel. En omdat tin duur is – de dagprijs schommelt zo om de f 22,— per kilo – is ook het produkt duur.

Veelgevraagd maar kwetsbaar materiaal

Tin is 'in'. Een bruidje zet op haar verlanglijstje een tinnen bord of een tinnen schaal, en als ze erg brutaal is, een tinnen kan. En tante, die nictje wil verwennen, stapt een winkel binnen en

vraagt liefjes naar oud tin, vooral oud. Maar als tante in verkeerde handen valt, wordt ze bedot, en krijgt ze niet die tinnen kan, die ze denkt te kopen. De kenner zal het kunnen zien. Omdat het handwerk zijn stempel op een of andere manier letterlijk in het produkt drukt.

Tin is mooi, doch het is een wankel bezit. Als het wordt aangetast door tinpest gaat het bijna altijd verloren. Wat tinpest precies is, weet men nog niet helemaal. Maar één ding weet men wel: tin is zeer gevoelig voor temperatuur, vocht en tocht. De beste temperatuur om het te bewaren ligt tussen de 18 en 20 graden bij een relatieve vochtigheid van 55 procent.

Ten slotte nog even terug naar de historische werkplaats van het zakkendragershuisje. Men kreeg Engelsen op bezoek, die zo geboeid waren door wat hij maakte, dat men de produkten in Engeland wilde importeren. Hij kon hun wens niet inwilligen, maar het moet toch wel voldoening hebben gegeven, dat zijn werk hoog werd aangeslagen.